

ANNO DOMINI CCCCXCII.

GENNADIUS

MASSILIENSIS PRESBYTER.

PROLEGOMENA.

(Ex. Guill. Cave.)

Gennadius, gente Gallus, presbyter Massiliensis, non, ut male Jac. Gadius (*De Script. non eccles. tom. I, pag. 222*) et Gadio longe antiquiores Sigebertus (*De Script. eccles. cap. 30*) et Platina (*In Vita Symmachi*), presbyter ac deinde antistes Massiliensis. Claruit anno 485, quo Catalogum suum clausit et librum de Fide ad Gelasium papam misit. De studio illius erga fidem catholicam discrepant tam veterum quam recentiorum iudicia. Viris sanctissimis eum annumerat Hadrianus papa (*Epist. ad Carolum Magnum*); inter Pelagianos

A reponit *Ecclesia Lugdunensis* (*Lib. adr. Joannem Scotum*) ante annos octingentos. Prædestinationis eum quidem inimicum fuisse certo constat, eoque etiam nomine de S. Augustino et Prospero minus bene sensit videtur (*Vide Catalog. cap. 38, 84*) cum ab iis dogma Prædestinationum propugnari male censeret. Pelagianismi tamen nota eximunt libri ab eo contra Pelagianum scripti: nec gratiæ prævenientis necessitatem ab eo sublatam esse (quæ propria erat Semipelagianismi) manifesto liquet: adeo ut scriptoribus catholicis jure accenseri queat.

TESTIMONIA DE GENNADIO.

WALAFRIDUS STRABO.

(De Rebus eccles. cap. 20.)

Gennadius Massiliensis presbyter in dogmate ecclesiastico, quasi inter veteres et juniores medius existens, hujusmodi libramine sententiam suam temperat, ut quotidianam eucharistiæ perceptionem nec laudare nec vituperare se dicat.

ALGERUS.

(De Sacramento euchar. lib. 1, cap. 22.)

Invenitur in libro Gennadii de ecclesiasticis Dogmatibus: « Quotidie eucharistiæ communionem percipere nec laudo nec vitupero, » etc.

PETRUS LOMBARDUS.

(Sentent. lib. 11, dist. 20.)

Gennadius in definitionibus ecclesiasticorum dogmatum ait: « Dæmones per energiam non credimus substantialiter illabi animæ, » etc.

B

THOMAS AQUINAS.

(Quodlib. 12, art. 11.)

Liber de Dogmatibus ecclesiasticis non est Augustini, sed Gennadii, qui claruit sub Anastasio imperatore anno Domini 490 (*Trithemius de Scriptor. eccles. fol. 236.*)

PLATINA.

(In Symmacho PP. 1.)

Hujus tempore Ecclesiam Dei multum juvit Gennadius Massiliensis episcopus, diligens Augustini imitator, qui librum de Dogmatibus composuit, et quid cuique ad salutem necessarium esset, declaravit.

CÆSAR BARONIUS.

(Tom. II Annal. eccles. ad an. Christi 263.)

Gennadius Massiliensis in commentario de Ecclesiasticis dogmatibus, qui interdum sancti Augustini nomine perperam invenitur esse citatus, scriptum reliquit: « Nihil creatum aut serviens, » etc.

GENNADII MASSILIENSIS

LIBER

DE ECCLESIASTICIS DOGMATIBUS.

(Ex editione Elmenhorstii.)

I CAPUT PRIMUM.

Credimus unum esse Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum: Patrem eo quod filium habeat; Filium eo quod patrem habeat; Spiritum sanctum eo

quod sit ex Patre et Filio procedens, Patri et Filio coæternus. Pater ergo principium Deitatis: qui sicut nunquam fuit non Deus, ita nunquam fuit non Pater, a quo Filius natus, a quo Spiritus sanctus non natus

quia non est filius, neque ingenuus; quia non est Pater, neque factus, quia non est ex nihilo, sed ex Deo Patre et Deo Filio Deus procedens. Pater æternus, eo quod æternum habeat Filium, cujus æternus sit Pater. **2** Filius æternus, eo quod sit Patri co-æternus. Spiritus sanctus æternus, eo quod sit Patri et Filio co-æternus. Non confusa in una persona Trinitas, ut Sabellius dicit; neque separata aut divisa in natura Divinitas, ut Arius blasphematur; sed alter in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus sanctus. Unus natura in sancta Trinitate Deus pater, et Filius, et Spiritus sanctus.

CAPUT II.

Non pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed Filius tantum: ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius; ne filii nomen ad alterum transiret, qui non esset æterna nativitate filius. Dei ergo Filius factus est hominis filius, natus secundum veritatem naturæ ex Deo Dei Filius, et secundum veritatem naturæ ex homine hominis Filius: ut veritas geniti non adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet, et esset verus Deus et verus homo unus filius. Non ergo duos Christos, neque duos filios facemur, sed Deum et hominem unum filium. Quem propterea et unigenitum dicimus, manentem in duabus substantiis, sicut ei naturæ veritas contulit, **3** non confusus naturis, neque immixtus, sicut Timothiani volunt, sed societate unitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transiit, non naturæ versibilitate, sicut **a** Apollinaristæ dicunt, sed Dei dignatione: ut nec Deus mutaretur in humanam **b** substantiam, assumendo hominem, nec homo in divinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel versibilitas naturæ et diminutionem et abolitionem substantiæ facit. Creditur a nobis sine confusione conjuncta sancta Trinitas, sine separatione distincta. Natus est ergo Dei Filius ex homine, et non per hominem: id est, non ex viri coitu, sicut Ebion dicit; sed carnem ex virginis corpore trahens, et non de cælo secum afferens, sicut Marcion, Origenes et Eutyches affirmant. Neque in phantasia, id est, absque carne, sicut Valentinus asserit, **c** neque de thesi, id est, putative imaginatum, sed corpus verum. **d** Non tantum carnem ex carne, sicut Marcianus, sed verus Deus ex divinitate, et verus homo ex carne, **e** unus Dei Filius, in divinitate Verbum Patris et Deus, in homine anima et caro. Anima non absque sensu et ratione, ut Apollinaris, neque caro absque anima, ut Eunomius; sed anima cum ratione

suam, et caro cum sensibus suis: per quos sensus veros in passione, et ante passionem suæ carnis dolores sustinuit.

CAPUT III.

Neque sic est natus **f** ex virgine, ut et divinitatis initium homo nascendo acceperit, quasi antequam nasceretur ex virgine Deus non fuerit, sicut Artemon, et Berillus, et **g** Marcellus, docuerunt: **h** sed æternus et Deus et homo ex virgine natus est, **i** non amittens quod erat, dignatus esse quod non erat.

CAPUT IV.

Nihil creatum aut serviens in Trinitate credamus, ut vult Dionysius fons Arii; **k** nihil inæquale, ut vult Eunomius; nihil inæquale gratiæ, ut vult Aetius; nihil anterius posteriusve aut minus, ut Arius; nihil extraneum aut **l** officiale alteri, ut Macedonius; nihil **m** pervasione aut surreptione insertum, ut Manichæus; nihil corporeum, ut Melito et Tertullianus, nihil corporaliter effigiatum, ut Anthropomorphus et **n** Vadianus; nihil sibi invisibile a creaturis, ut Origenes; nihil creaturis visibile, ut Fortunatus; nihil moribus vel voluntate diversum, ut Marcion; nihil ex Trinitatis essentia ad creaturarum naturam deductum, ut Plato et Tertullianus; nihil officio singulare nec alteri communicabile, ut Origenes; nihil confusum, ut Sabellius; sed totum perfectum, quia **o** totum ex uno, et unum ex toto: non tamen solitarium, ut præsumunt Praxeas et Sylvanus, Pentapolitana damnabilis illa doctrina.

CAPUT V.

oμοούσιος ergo, id est, coessentialis in divinitate Patri Filius; **o**μοούσιος Patri et Filio Spiritus sanctus; **o**μοούσιος Deo et homini unus Filius, manens Deus in homine suo in gloria Patris, desiderabilis videri ab angelis: sicut Pater et Spiritus sanctus adoratur ab angelis et ab omni creatura; non homo factus præter Deum, **p** vel Christus cum Deo, sicut blasphematur Nestorius, sed homo in Deo, et Deus in homine.

CAPUT VI.

Erit resurrectio mortuorum omnium hominum, sed una et insimul et semel. Non prima justorum, et secunda peccatorum, ut fabula est somniatorum; sed una omnium. Et si id resurgere dicitur, quod cadit, caro ergo nostra in veritate resurgit, sicut in veritate cadit. Et non secundum Origenem immutatio corporum erit, id est, aliud novum corpus pro carne; sed eadem caro corruptibilis quæ cadit tam justorum quam injustorum incorruptibilis resurget, quæ vel

a Ms. cod. Florent., *Tertullianus et Apollinaristæ dicunt.*

b Ms., *sufficiantiam.*

c Ita ms. cod. Florentinus biblioth. D. Marci.

d Ms., *non inæquale, ut Eunomius, nihil per gratiam, cor tamen carnem; sensu nullo.*

e Vox Dei ex ms. est.

f Ms. debet ex virgine.

g Vox Marcellus deest in ms.

h Ms., *sed æternus ante sæcula Deus, homo, etc.*

i Non amittens quod erat, dignatus esse quod non erat, hæc loco suo mox ex ms. reposui.

j Ms., *credendum.*

k *Nihil inæquale gratiæ, hæc ms. inducit.*

l Ms., *difficile.*

m Ita recte ms.; alii *persuasione, inepte.*

n Ms. *Nadicinus, male. Danæus ad August. de Hæres. cap. 50 legit Audianos.*

o Ms., *scd.*

pœnam sufferre possit pro peccatis, vel in gloria A æterna manere pro meritis.

6 CAPUT VII.

Omnium enim hominum erit resurrectio. ^a Si omnium erit, ergo omnes moriuntur, ut mors ab Adam ^b ducta omnibus filiis ejus dominetur; et maneat illud privilegium in Domino, quod de eo specialiter dicitur. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xvi, 10)* ^c. Hanc rationem maxima Patrum turba tradente suscepimus. Verum quia sunt et alii æque catholici et eruditi viri qui credunt, anima in corpore manente, immutandos ad incorruptionem et immortalitatem eos qui in adventu Domini vivi inveniendi sunt, et hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quod mortalitatem ^d præsentis vitæ immutatione deponant, non morte: quolibet ^B quis acquiescat modo, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Sufficit enim in Ecclesiæ lege carnis resurrectionem credere futuram de morte.

CAPUT VIII.

Quod autem dicimus in symbolo, in adventu Domini vivos ac mortuos judicandos, non solum justos et peccatores significari, sicut Diodorus putat, sed et vivos eos qui in carne inveniendi sunt credimus, qui adhuc morituri ⁷ creduntur; vel immutandi sunt, ut alii volunt, ut suscitati continuo vel reformati cum ante mortuis judicentur.

CAPUT IX.

Post resurrectionem et judicium non credamus restitutionem futuram, quam Origenes delirat; ut dæmones vel impii homines post tormenta quasi suppliciis expurgati, vel illi in angelicam qua creati sunt redeant dignitatem, vel ^e injusti justorum societati donentur: eo quod hoc divinæ conveniat pietati, ne quid ex rationalibus pereat creaturis, sed quolibet modo salvetur. Sed nos credamus ipsi judici omnium ^f retributori justorum qui dixit: *Ibunt impii in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam, ut percipiant fructum operum suorum (Matth. xxv, 46)*. ^g Et iterum: *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Ibid., 41)*.

CAPUT X.

In principio creavit Deus cælum, et terram, et aquam ex nihilo. Et cum adhuc tenebræ ipsam aquam occultarent, et aqua terram absconderet, facti sunt angeli et omnes cælestes virtutes, ut non esset otiosa Dei bonitas, ⁸ sed haberet in quibus per multa ante spatia bonitatem suam ostenderet: et ita hic visibilis mundus ex materia quæ a Deo facta fuerat, factus est et ornatus.

^a Ms., *Imo quod omnium erit.*

^b Ms., *data.*

^c In editis sequitur *ejus enim caro non vidit corruptionem*, quæ ex ms. delevi.

^d *Præsentis vitæ*, hæc ex ms. adjeci.

^e Ita ms. Alii, *isti*; male.

^f Ita ms. Alii, *omnium et retributori justo.*

^g Et iterum: *Ite in ignem æternum, qui paratus est*

CAPUT XI.

Nihil incorporeum et invisibile ^h in natura credendum, nisi solum Deum, id est Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Qui ideo recte incorporeus creditur, quia ubique est, et omnia implet atque constringit. Ideo et invisibilis omnibus creaturis, quia incorporeus est.

CAPUT XII.

Creatura omnis corporea est, angeli et omnes cælestes virtutes corporeæ, licet non carne subsistant. Ex eo autem corporeas esse credimus intellectuales creaturas, quod localiter circumscribuntur, sicut et anima quæ carne clauditur, et dæmones qui per substantiam angelicæ naturæ sunt.

CAPUT XIII.

^B Immortales esse credimus intellectuales naturas, quia carne carent, nec habent quo cadant, ut resurrectione egeant post ruinam ⁱ necessaria.

9 CAPUT XIV.

Animas hominum non esse ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut Origenes fugit; neque cum corporibus per coitum ^j seminatas, sicut Luciferiani, Cyrillus et aliqui Latinorum præsumptores affirmant, quasi naturæ consequentiam servant. Sed dicimus creationem animæ solum Creatorem omnium nosse, et corpus tantum per conjugii copulam seminari, Dei vero judicio coagulari in vulva et compingi atque formari, ac formato jam corpore animam creari et infundi, ut vivat in utero homo ex anima constans et corpore, et egrediatur vivus ex utero plenius humana substantia.

CAPUT XV.

Neque duas animas esse dicimus in uno homine, sicut Jacobus et alii ^k Syrorum disputatores scribunt, unam animaleam qua animetur corpus, et immixta sit sanguini, et alteram spiritalem quæ rationem ministret; sed dicimus unam esse eandemque animam in homine, quæ et corpus sua societate vivificet, et semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrii, ut in suæ substantiæ eligat cogitatione quod vult.

10 CAPUT XVI.

Solum hominem credimus habere animam substantiam, quæ exuta corpore vivit, et sensus suos atque ingenia vivaciter tenet. Non cum corpore moritur, sicut Aratus ^l aut Epicurea vanitas assertit; neque post modicum intervallum, sicut Zenon dicit, quia ^m substantialiter vivit, et rationem suam tenet.

CAPUT XVII.

Animalium vero animæ non sunt substantivæ, sed cum carne ipsa ⁿ carnis in nativitate nascuntur, et

diabolo et angelis ejus. Ita ms. cod. Florentinus.

^h Ms. non habet *in*.

ⁱ Ms. delet *necessaria*.

^j *Vulgati, seminantur.*

^k *Syrorum disputa ores*; ita ms. cod. Florentinus.

^l *Hæc aut Epicurea vanitas* ex ms. addidi.

^m Ita ms. cod. Florentinus.

ⁿ Ita ms. Alii. *carnis vivacitate.*

cum carnis morte finiuntur et moriuntur, et ideo nec ratione reguntur, ^a nec vivunt, sicut Plato et Alexander ^b putant, sed ad omnia naturæ incitamenta ducuntur.

CAPUT XVIII.

Anima humana non cum carne moritur, ^c quia non cum carne, ut superius diximus, ^d seminatur; sed formato in ventre matris corpore, Dei iudicio creatur et infunditur, ut vivat homo intus in utero, et sic procedat nativitate in mundum.

CAPUT XIX.

Duabus substantiis tantum constat homo, anima et corpore. Anima cum ratione **11** sua, et corpore cum sensibus suis ^f. Quos tamen sensus absque animæ societate non movet ^g corpus. Anima vero et ^h sine corpore rationale suum tenet.

CAPUT XX.

Non est ⁱ tertius in substantia hominis ^j spiritus, sicut Didymus contendit, sed spiritus ipsa est anima pro spiritali natura, vel pro eo quod spiret in corpore spiritus appellatur. Anima vero ex eo vocatur, quod ad vivendum vel ad vivificandum animet corpus. Tertius vero qui ab Apostolo (*1 Thess. 1, 22*) cum anima et corpore inducitur spiritus, gratiam Spiritus sancti esse intelligamus, quam orat Apostolus ut integra perseveret in nobis, ne nostro vitio aut minuat, aut fugetur a nobis, quia Spiritus sanctus effugiet fictum (*Sap. 1, 4*).

CAPUT XXI.

Libertati arbitrii sui commissus est homo statim in prima ^k mundi conditione, ut ^l salva vigilantia mentis ^m admittente etiam ⁿ in præcepti custodia perseveraret, si vellet, in eo quod creatus fuerat permanere. Postquam vero seductione serpentis per Evam occidit (*Gen. 3, 6*), naturæ bonum perdidit, pariter et vigorem arbitrii; non tamen electionem, ne non esset suum quod ^o evitaret **12** peccatum, nec merito indulgeretur quod non arbitrio diluisset. Manet itaque ad quærendam salutem arbitrii libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, et invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est, inspiratione Dei. Ut autem consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse libere confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus; ut acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est; ut adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cupimus, divini est muneris; ut non labamur in

^a Voces *nec vivunt* ex ms. desumptæ.

^b Ms., *disputant*.

^c Ms., *quia nec carnis*.

^d Ms., *semen est*.

^e Hic et infra ms. habet *carne pro corpore*.

^f Ms. addit: *id est visu, auditu, gustu, odoratu, tactu*.

^g Ms., *caro*.

^h Ms., *sine carne rationem suam integram tenet*.

ⁱ Ms., *tertium*.

^j Ita ms. Alii, *spiritum*.

^k Vox *mundi* additur ex ms.

^l Ita ms. Alii, *salva*.

A adepto salutis munere, sollicitudinis nostræ est et cœlestis pariter adjutorii; ut labamur, potestatis nostræ est et ignaviæ P: non tamen ad obtinendam sine illo, qui quærentes facit invenire, qui pulsantibus aperit, qui petentibus donat (*Matth. vii, 7*). Sicut ergo initium salutis nostræ Deo miserante et inspirante habere nos credimus, ita arbitrium nostræ naturæ sequax esse divinæ inspirationis libere confitemur

¶ Igitur ut non labamur a bono vel naturæ, vel meriti, sollicitudinis nostræ est et cœlestis pariter adjutorii; ut labamur, potestatis nostræ et ignaviæ.

13 CAPUT XXII.

Firmissime credendum est in prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem et innocentiam perdidisse: et neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserantis erexerit: liberum enim arbitrium ille perperussus, dum suis inconsultius utitur ^r bonis, cadens in prævaricationis profunda, demersus est; et nihil quemadmodum exinde surgere posset invenit, suaque in æternum libertate deceptus, hujus ruina latuisset oppressus, nisi eum post Christi pro sua gratia relevasset adventus, qui per novæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium sui baptismatis lavacro purgavit.

CAPUT XXIII.

Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille ^s donaverit, qui solus est bonus.

CAPUT XXIV.

C Neminem etiam baptismatis gratia renovatum idoneum esse ad superandas diaboli insidias et ad ^t vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.

14 CAPUT XXV.

Quod nemo nisi ^u per Christum libero bene utatur arbitrio, idem magister in epistola ad Milevitanum concilium data prædicat, dicens: Adverte tandem, o pravissimarum mentium ^v perversa doctrina, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frenis ejus utitur, in prævaricationem præsumptione incideret. Nec ex hac potuit erui, nisi ei providentia regenerationis statum pristinae libertatis Christi Domini reformasset adventus.

CAPUT XXVI.

Quod omnia studia et omnia opera ac merita sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda ^x sint,

^m Ita ms. Alii, *admittente, male*.

ⁿ Alii, *præcepti*.

^o Ms., *emendaret*,

^p Ms. addit *id est rationabilis voluntatis*.

^q Hæc videntur abundare et sunt tollenda ut spuria.

^r In collect. Conciliorum Isidori Mercatoris, *donis*.

^s Isidorus, *donet*.

^t Idem, *evincendas*.

^u Idem, *per gratiam Christi*.

^v Ita recte Isidorus.

^x Isidorus, *sunt*.

quia nemo aliunde ei placeat, nisi ex eo quod ipse donaverit: in quam nos sententiam dirigit beatæ recordationis papæ Zosimi regularis auctoritas, cum scribens ad totius orbis episcopos ait: Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt unde nascuntur), ad fratrum et coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus. Hunc autem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri episcopi honore venerati sunt, ut ita ad eundem virum scriberent: **15** Illud vero quod in litteris quas ad universas provincias curasti esse mittendas posuisti, dicens: Nos tamen instinctu Dei, etc., sic accipimus dictum, ut illos qui contra Dei adiutorium extollunt humani arbitrii libertatem, districto gladio veritatis volut cursum transiens amputaras. Quid enim tam libero arbitrio, quam quod universa in nostræ humilitatis conscientiam retulisti? et tamen instinctu Dei factum esse fideliter sapienterque vidisti, veraciter fidenterque dixisti. Ideo utique, quia præparatur voluntas a Domino. Et ut boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum ipse tangat corda filiorum. *Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt (Rom. viii, 15)*; ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, et in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus, magis illius valere non dubitemus auxilium.

CAPUT XXVII.

Ita Deus ex cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit: quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.

CAPUT XXVIII.

Quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, **16** ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium gratiæ ut non committantur, anathema sit.

CAPUT XXIX.

Quisquis dixerit gratiam Dei per Jesum Christum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsum nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, et quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari ut quod faciendum cognovimus etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit.

CAPUT XXX.

Obscurationum quoque sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab apostolis tradita in toto mundo, atque in omni catholica Ecclesia uniformiter celebrantur, ut legem credendi, lex statuat supplicandi. Cum enim sanctorum plebium præsuales mandata sihi met legatione fungantur apud divinam clementiam, humani generis agunt causam, et tota secum Ecclesia gemitis postulant et precantur ut infideli-

^a Isidorus, *rescriberent*.

^b Isidorus, *fecistis*.

^c Isidorus, *retulistis*.

^d Is do us. *fidelium*.

bus donetur fides, ut idololatræ ab impietati suæ liberentur erroribus, **17** ut Judæis, ablato cordis vulamine, lux veritatis appareat, ut hæretici catholice fidei perceptione respiciant, ut schismatici Spiritum redivivæ caritatis accipiant, ut lapsis penitentiaræ remedia conferantur, ut denique catechumenis ad regenerationis sacramenta perductis, cœlestis misericordiae aula reseretur. Hæc autem non perfunctoriæ neque inaniter a Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus, quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutas de potestate tenebrarum transferat in regnum Filii caritatis suæ, et ex vasis iræ faciat vasa misericordiarum. Quod adeo totum divini operis esse sentitur, ut hæc efficiente Deo gratiarum semper actio laudisque confessio pro illuminatione talium vel correctione referantur.

CAPUT XXXI.

Illud etiam quod circa baptizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter agit non otiosa contemplamur intuitu. Cum sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorcismis et exufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur; ut tunc vere appareat quando princeps mundi **18** hujus mittatur foras (*Joan. xii, 31*), et quomodo prius alligetur foris, et deinceps vasa ejus diripiantur (*Matth. xii, 29*), in possessionem translata victoris, *qui captivam ducit captivitatem, et dat dona hominibus (Ephes. iv, 8)*.

CAPUT XXXII.

Omnium honorum affectuum atque operum, et omnium studiorum omniumque virtutum quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur auctorem. Et non dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem sit ut aliquid boni et velle incipiamus et facere. Quo utique auxilio et munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente sit providum. Tanta enim est erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita quæ sunt ipsius dona, et pro his quæ largitus est æterna præmia sit donaturus. Agit quippe in nobis ut quod vult et velimus et agamus; nec otiosa esse in nobis patitur quæ exercenda non negligenda donavit: ut et nos cooperatores simus gratiæ Dei, ac si quid in nobis ex nostra viderimus remissione languescere, ad illam sollicito recurramus, *qui sanat omnes languores nostros, et redimit de interitu 19 vitam nostram (Psal. ciii, 3, 4)*; et cui quotidie dicimus: *Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo (Matth. vi, 2)*.

CAPUT XXXIII.

Quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret, mor-

^e Isidorus, *in*.

^f Isidorus, *referatur*.

^g Isidorus, *quomodo*.

reretur, in corpore hęc, id est, de corpore exiret, **A** non peccati merito, sed necessitate naturę, anathema sit.

CAPUT XXXIV.

Qui unquę paryulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerat. quis ex-
pietur, unde sit consequens ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod ait Apostolus: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors; et ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccaverunt* (Rom. v, 12); nisi quemadmodum Ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter **B** hanc enim fidei regulam etiam parvuli, **20** qui nihil peccatorum in a seipsis adhuc committere poterunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

CAPUT XXXV.

Quod ait sanctus Joannes apostolus: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (1 Joan. 1, 8), quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem non oportere dici, nos non habere peccatum, non quia veritas est, anathema sit. Sequitur enim apostolus et adjungit: *Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus qui remittat nobis peccata et mundet nos ab omni iniquitate*. Ubi satis apparet hoc **C** non tantum humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim apostolus dicere: Si dixerimus: Non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, et humilitas in nobis non est. Sed cum ait: *Nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est*, satis ostendit eum qui dixerit se non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.

CAPUT XXXVI.

Quicumque dixerit in oratione dominica ideo dicere sanctos: *Dimitte nobis debita* **21** *nostra* (Matth. vi, 2), ut non pro seipsis hoc dicant, quia non est eis jam necessaria ista petitio, sed pro aliis qui sunt in suo populo peccatores; et ideo non dicere unumquemque sanctorum, dimitte mihi debita mea, sed dimitte **D** nobis peccata nostra, ut hoc pro aliis potius quam pro se justus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim et justus erat apostolus Jacobus cum dicebat: *In multis enim offendimus omnes* (Jac. iii, 2). Nam quare additum est, omnes, nisi ut ista sententia conveniret psalmo ubi legitur: *Ne intres in iudicium cum servo tuo, quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (Psal. cxliii, 3)? Et in oratione sapientissimi Salomonis: *Non est homo qui non peccet* (Eccle. vii, 21). Et in libro sancti Job: *In manu omnis hominis signat, ut sciat omnis homo infirmitatem suam* (Job. xxxvii, 7). Unde etiam Daniel sanctus et

^a Isidorus, *semetipsis*.

A justus, cum in oratione pluraliter diceret: *Peccavimus, iniquitatem fecimus* (Dan. ix, 5), et cętera, quę ibi veraciter et humiliter consistetur ne putaretur, quemadmodum quidam sentiunt, hoc non de suis, sed de populi sui dixisse peccatis; postea dixit: *Cum orarem et confiterer peccata mea et peccata populi mei Domine Deo meo* (Ibid., 20): noluit dicere peccata nostra, sed populi sui dixit et sua, quoniam futuros istos qui tam male ^b intelligerent tanquam propheta pręvidit.

22 CAPUT XXXVII.

Quicumque ipsa verba dominicę orationis ubi dicimus: *Dimitte nobis debita nostra*, ita volunt a sanctis dici, ut humiliter non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, non hominibus **B** sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, et corde dicit quę sibi dimittantur debita non habere.

CAPUT XXXVIII.

Si quis per offensam pręvaricationis Adę non totum, id est, secundum corpus et animam in deterius dicit hominem commutatum, sed animę libertate illęsa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus adversatur Scripturę dicenti: *Anima quę peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. xviii, 4), et: *Nescitis quoniam cui obeditis, et a quo quis superatur, ejus servus adjicitur* (Rom. vi, 16)?

CAPUT XXXIX.

Si quis soli Adę pręvaricationem suam, non etiam **C** ejus propagini asserit nocuisse, aut certe mortem tantum corporis quę pœna peccati est, non autem et peccatum, quod mors est animę, per unum hominem in omne genus **23** humanum transisse testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostola dicenti: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes homines peccaverunt* (Rom. v, 12).

CAPUT XL.

Si quis invocatione humana gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere ut invocetur a nobis, contradicit Esaię prophetę, vel Apostolo idem dicenti: *Inventus sum a non querentibus me, palam apparui his qui me non interrogabant* (Esai. lxxv, 1; Rom. x, 20).

CAPUT XLI.

Si quis ut a peccato purgemur voluntatem nostram Deum exspectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem et operationem in nobis fieri consistetur, resistit ipsi Spiritui sancto, per Salomonem dicenti: *Pręparatur voluntas a Domino*; et Apostolo salubriter prędicanti: *Deus est qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate* (Philip. ii, 13).

CAPUT XLII.

Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credi-

^b Isidorus, *intelligent*.

inus qui justificat impium (*Rom. iv, 5*), et ad regenerationem sacri baptismatis **23** pervenimus, non gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, beato apostolo Paulo dicente: *Confidimus quia qui cepit in vobis bonum opus perficiet usque in diem Christi Jesu (Philip. 1, 6)*. Et illud: *Vobis datum est pro Christo, non solum, ut in eum credatis, verum etiam ut pro illo patiamini (Ibidem)*. Et: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis: Dei enim donum est (Ephes. ii, 5)*. Qui enim fidem qua in Deum credimus dicunt esse naturalem, omnes eos qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fideles esse definiunt.

CAPUT XLIII.

Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus, nobis misericordiam dicit conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia sicut oportet agere valeamus per infusionem et inspirationem sancti Spiritus in nobis fieri confitetur; et aut humilitati aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adiutorium, nec ut obedientes et humiles simus, ipsius gratiæ **25** donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti: *Quid enim habes quod non accepisti (I Cor. iv, 7)? et: Gratia Dei sum id quod sum (I Cor. xv, 10)*.

CAPUT XLIV.

Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere, sive salvari, id est, evangelicæ prædicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione et inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et in credendo veritatem, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 6)*. Et illud Apostoli: *Non quod idonei sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est (II Cor. iii, 5)*.

CAPUT XLV.

Si quis alios per misericordiam, alios vero per liberum arbitrium, quod in omnibus qui de prævaricatione primi hominis nati sunt constat esse vitiatum, ad gratiam baptismi posse venire contendit, a recta fide probatur alienus. Ille enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis asserit infirmatum; aut certe ita læsum putat, ut tamen quidam valeant **26** sine revelatione Dei ministerium salutis æternæ per semetipsos posse conquerere. Quod quam sit contrarium ipse Dominus probat (*Joan. vi, 44*), qui non aliquos, sed neminem ad se posse venire testatur, nisi quem Pater attraxerit. Sicut et Petro dicit: *Beatus es, Simon Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est (Matth. xvi, 17)*. Et Apostolus: *Nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto (I Cor. xii, 3)*.

CAPUT XLVI.

Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari. Quod amissum nisi a quo potuit dari non potest reddi. Unde Veritas dicit: *Si vos Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis (Joan. viii, 30)*.

CAPUT XLVII.

Natura humana etiamsi in illa integritate in qua est condita permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adjuvante servaret. Unde cum sine Dei gratia salutem non posset custodire quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?

CAPUT XLVIII.

Sicut eis qui volentes in lege justificari a gratia exciderunt verissime dicit Apostolus: *Si in **27** lege justitia est, ergo Christus gratis mortuus est (Galat. ii, 21)*: sic eis qui gratiam quam commendat et percipit fides Christi putant esse naturam verissime dicitur: *Si per naturam justitia est, ergo gratis Christus mortuus est. Jam hic enim erat lex, et non justificabat; jam hic erat et natura, et non justificabat: ideo Christus non gratis mortuus est; ut et lex per illum impleretur qui dixit: Non veni solvere legem, sed implere (Matth. v, 17)*: et natura per Adam perditam, per illum repararetur qui dixit, venisse se querere et salvare quod perierat (*Luc. xix, 7*).

CAPUT XLIX.

Secundum supradictas sanctarum Scripturarum sententias, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc, Deo propitiante, et prædicare debemus et credere, quod per peccatum primi hominis ita genus humanum sit inclinatum, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est possit, nisi eum gratia misericordiæ divini prævenierit. Unde et Abel justus et Noe, et Abraham, et Isaac, et Jacob, omnique antiquorum sanctorum multitudini illam præclaram fidem, quam in ipsorum laude prædicat apostolus Paulus (*Hebr. xi, 4, 7, 8*), non per bonum naturæ, quod **28** prius in Adam fuerat datum, sed per gratiam Dei credimus fuisse collatam. Quam gratiam etiam post adventum Domini omnibus qui baptizari desiderant, non in libero arbitrio haberi, sed Christi novimus simul et credimus largitate conferri, secundum illud quod jam sæpe dictum est et prædicat Paulus apostolus: *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro eo patiamini (Philip. 1, 29)*. Et illud: *Deus qui cepit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri (Ibid., 6)*. Et illud: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est (Ephes. ii, 8)*. Et quod de seipso ait Apostolus: *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem (I Cor. vii, 25)*. Non dixit quia eram, sed ut essem. Et illud: *Quid habes quod non accepisti (I Cor. iv, 7)*. Et illud: *Omne datum bonum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum (Jac. 1, 16)*. Et illud: *Nemo habet quidquam nisi illi datum fuerit desuper (Joan. iii, 27)*.

CAPUT L.

Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod post acceptam baptismi gratiam, omnes baptizati, Christo auxiliante et cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint et debeant, si fideliter laborare voluerint, **29** adimplere. Aliquos vero ad malum divina potestate prædestinatos esse non solum non credimus, sed etiam si sunt qui tantum mali credere veint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.

CAPUT LI.

In omni opere bono non nos incipimus, et postea per Dei misericordiam adjuvamus; sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, et fidem et amorem sui prius inspirat: ut et baptismi sacramenta fideliter requiramus, et post baptismum cum ipsius **B** adjutorio ea quæ sibi sunt placita implere possimus. Unde manifestissime credendum est quod et illius latronis quem Dominus ad paradisi patriam revocavit (*Luc. xxiii, 43*), et Cornelli centurionis, ad quem angelus Domini missus est (*Act. x, 3*), Zachæique qui ipsum Dominum suscipere meruit (*Luc. xix, 2*), illa tam admirabilis fides non fuerit de natura, sed divinæ gratiæ largitate donata.

CAPUT LII.

Baptisma unum est, sed in Ecclesia, ubi una fides est, ubi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti datur. Et ideo si qui apud illos hæreticos baptizati sunt qui in sanctæ Trinitatis **30** confessione baptizant, et veniunt ad nos, recipiantur quidem ut baptizati, ne sanctæ Trinitatis invocatio vel confessio annulletur; sed doceantur integre et instruantur quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur: et si consentiunt credere, vel acquiescunt confiteri, purgati jam fidei integritate confirmantur manus impositione. Si vero parvuli sunt vel hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis qui eos offerunt juxta **a** morem baptizandi; et sic manus impositione et chrismate communiti, eucharistiæ mysteriis admittantur. Illos autem qui non sanctæ Trinitatis invocatione apud hæreticos baptizati sunt, et veniunt ad nos, baptizari debere pronuntiamus, non rebaptizari. Neque enim credendum est eos fuisse baptizatos, qui non in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti juxta regulam a Domino positam tincti sunt: ut sunt Pauliani, Procliani, Borboritæ, **b** Siphori, qui nunc vocantur Bonosiani; Photiniani, Montanistæ, qui et Priscilliani, et Manichæi, varique impietatis germina; vel cæteræ istorum originis sive ordinis pestes, quæ duo principia sibi ignota introducunt, ut Cer-

A don et Marcion; vel contraria, ut Manichæus; vel **c** tria et barbara, ut Setianus et **d** Theodosius; vel **e** multa, ut Valentinus; vel Christum hominem **31** fuisse absque Deo, ut Cerinthus, Ebion, Artemon, et Photinus. Ex istis, inquam, si qui ad nos venerint, non requirendum ab iis utrum baptizati sint an non, sed hoc tantum, si credant Ecclesiæ fidem, et baptizentur ecclesiastico **f** baptisate.

CAPUT LIII.

Quotidie **e** eucharistiæ communionem percipere nec laudo, nec **h** vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo et hortor, si tamen mens **i** sine affectu peccandi **i** sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico eucharistiæ perceptione quam **k** purificari. Et **B** ideo quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, et communicaturus satisfaciatur lacrymis et orationibus; et confidens de Domini miseratione, qui peccata piæ confessioni donare consuevit, accedat ad eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico quem capitalia **l** et mortalia peccata non gravant; nam quem mortalia crimina post baptismum commissa præmunt, hortor prius publica pœnitentia satisfacere, et ita sacerdotis judicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad iudicium et condemnationem sui eucharistiam **32** percipere. Sed et secreta satisfactione solvi mortalia crimina non negamus, **m** sed mutato prius sæculari habitu, et confesso religionis studio per vitæ correctionem, et jugi **n** imo perpetuo luctu miserante **C** Deo **o** veniam consequatur: ita duntaxat ut contraria pro **p** hi. quæ pœnitentia agat, et eucharistiam omnibus dominicis diebus simplex et submissus usque ad mortem percipiat.

CAPUT LIV.

Pœnitentia vera est, pœnitenda non admittere, et admissa desistere. Satisfactio pœnitentiæ est, causas peccatorum **q** excidere, nec earum suggestionibus adiutim indulgere.

CAPUT LV.

In divinis promissionibus nihil terrenum vel transitorium exspectemus, sicut Melitani sperant. Non nuptiarum copulam, sicut Cerinthus et Marcion delirant. Non quod ad cibum vel ad potum pertinet, sicut **r**, Papia auctore, Irenæus, et Tertullianus, et **D** Lactantius acquiescunt. Neque post mille annos post resurrectionem regnum Christi in terra futurum, et sanctos cum illo in deliciis regnatos speremus, sicut Nepos docuit, qui primam justorum resurrectionem, et **33** secundam impiorum conflavit. Et

^a Ita ms. Alii, nomen.

^b Ms., Symphori, Fortuniani, Montaniæ, qui et Priscilliani vel Maximiani atque Manichæi.

^c Ms., tetra ut Baida, inepte.

^d Ms., Theodotus.

^e Ms., hiulca, male.

^f Ms., id est catholico baptisate.

^g Alii pro eucharistiæ communionem habent eucharistiam.

^h Alii, reprehendo.

ⁱ Ms. pro sine habet non.

^j Ms., insit.

^k Ms., purgari.

^l Ms. non habet et mortalia.

^m Ms., scilicet.

ⁿ Ms., jejunio.

^o Hæc verba, veniam consequatur ex ms. reposita sunt.

^p Ms., iis pro h. s.

^q Ms., eradere.

^r Ita hunc locum emendavi. Ms., Papias; alii, Papiæ; male.

inter has duas mortuorum resurrectiones, gentes ignorantes Deum in angulis terrarum in carne servanda. Quæ post mille annos regni in terra justorum, instigante diabolo movendæ sunt ad pugnam contra justos a regnantes; et Domino pro justis pugnante imbre igneo compescendas, atque ita mortuas, cum cæteris in impietate ante mortuis, ad æterna supplicia in incorruptibili carne resuscitandas e.

CAPUT LXI.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo invitante venire; nullum invitatum salutem suam nisi Deo auxiliante operari; nullum nisi orantem auxilium promereri; nullum Dei voluntate perire, sed per seipsum pro electione arbitrii, ne ingenuitatis libertas atque potestas semel homini attributa, ad servilem cogatur necessitatem.

CAPUT LVII.

Malum vel malitia non est a Deo creata, sed a diabolo inventa, quia et ipse bonus a Deo creatus est. Sed quia libero arbitrio, ut pote rationalis creatura a Deo commissus est, et cogitandi acceperat facultatem, scientiam boni 34 vertit ad malum, et multa cogitando factus est inventor mali; et quod in se peruliderat invidit in aliis, nec contentus solus perire suasit aliis; ut qui esset suæ malitiæ inventor, fieret et aliorum auctor: et ex eo malum vel malitia percurrit in cæteras rationales creaturas.

CAPUT LVIII.

Unde cognoscimus nihil esse natura immutabile, nisi solum Deum d Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, qui mutari non potest a bono, quia natura possidet bonum, nec potest aliud quid esse quam bonum.

CAPUT LIX.

Angeli vero, qui in illa qua creati sunt beatitudine perseverant, non natura possident bonum, ut non mutarentur cum cæteris, sed arbitrio servantes bonam voluntatem, et bonum conditionis, et fidem suo Domino rependendo. Propter quod et merito ab ipso Domino sancti angeli vocantur, quod tenuerunt arbitrio sanctitatem, nec sociorum exemplo deviaverunt a bono.

CAPUT LX.

Fides vera, quæ est catholica, omnium creaturarum sive spiritualium, sive corporalium 35 bonam confitetur substantiam, et mali nullam esse naturam: D quia Deus, qui universitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Unde et diabolus bonus esset, si in eo quod factus est permaneret. Sed quia naturali excellentia male usus est, et in veritate non stetit, non in contrariam substantiam transit, sed a summo bono, cui debuit adhærere, discessit.

CAPUT LXI.

Virtutes angelicæ quæ in divino amore fixæ præ-

a Ms., *rephitiniës*.

b Ms., *mortuis*, pro *ante mortuis*.

c Ms. addit *de istam superstitionem valde devitamus*.

d Ms., *esse perennem*.

e *Sibi sola sufficit*, ita ms. Florentinus.

stiterunt, lapsis superbientibus angelis, hoc unere retributionis acceperunt, ut nulla jam rubigine surripientis culpæ mordeantur: ut et in contemplatione Conditoris sine felicitatis sine permanent, et in hoc sic conditæ æterna stabilitate subsistant.

CAPUT LXII.

Tales creati sunt angeli, ut si, vellent, in beatitudinis lucæ persisterent, si autem vellent, etiam labi potuissent. Unde et Satan cum sequentibus legionibus cecidit. Sed post ejus lapsum ita confirmati sunt angeli qui perstiterunt, ut cadere omnino non possent, quia ne omnino jam caderent, virtutem incommutabilitatis acceperunt.

36 CAPUT LXIII.

Bonæ sunt nuptiæ, sed causæ filiorum et compeccandæ fornicationis obtentu.

CAPUT LXIV

Melior est continentia, sed non e sibi sola sufficit ad beatitudinem, si pro solo amore pudicitiae f recensatur, sed si et cum e tali effectu causa vacandi Domino eligatur, alioquin divortium magis conjugii videbitur esse quam h appetitio castitatis.

CAPUT LXV.

Virginitas utroque bono præceior est, quia et naturam vincit et pugnam. Naturam, corporis integritatē; pugnam, pace castimoniam, quæ pro solo amore pudicitiae in pace est.

CAPUT LXVI.

Bonum est cibum cum gratiarum actione sumere, et quidquid Deus præcepit edendum est. Abstinerere autem ab aliquibus non quasi malis, sed quasi non necessariis non est malum. Moderari vero eorum usum pro necessitate et tempore, proprie Christianorum est.

37 CAPUT LXVII.

Malas vero dicere nuptias, vel fornicationi comparandas aut supro; cibos quoque credere malos, vel i malitias causare percipientibus, non est Christianorum, sed proprie Hierachitarum et Manichæorum.

CAPUT LXVIII.

i Sacratæ Deo virginitati nuptias cœquæ; aut pro amore castigandi corporis, abstinentibus a vino vel carnibus nil credere meriti accrescere, non hoc Christiani, sed Joviniani est.

CAPUT LXIX.

Integra fide credendum est beatam Mariam Dei Curisti matrem, et virginem concepisse, et virginem genuisse, et post partum virginem permansisse. Nec est blasphemiam Helvidii acquiriendum qui dixit: *Fuit virgo ante partum, non virgo post partum*.

CAPUT LXX.

Elementa, id est cœlum et terram, non credamus abolenda per ignem, sed in melius commutanda: si-

f Ita ms. Alii, *retinetur*.

g *Tali affectu*, ita ms.

h Ms., *castitas*, pro *appetitio castitatis*.

i Ms., *mali causas creare*.

j Ita ms. Alii *Sacratæ vero*.

gram quoque mundi, id est imaginem, non substantiam transituram.

38 CAPUT LXXI.

Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare. Melius est pro intentione sequendi Dominum ^a insimul donare, et absolutum sollicitudine cum Christo egere.

CAPUT LXXII.

Maritum duarum post baptismum matronarum clericum non ordinandum. Neque eum qui unam quidem, ^b sed concubinam non matronam habuit. Nec illum qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem in matrimonio sumpsit. Neque eum qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel justo injustove timore superatus, truncaverit. Neque illum qui usuras accepisse convincitur, aut in **B** scena lusisse ^c dignoscitur. Neque eum qui publica poenitentia mortalia crimina desit. Neque illum qui aliquando ^d in furiam versus insanivit, vel afflictione diaboli vexatus est. Nec eum qui per ambitionem ad imitationem Simonis magi pecuniam offert.

CAPUT LXXIII.

Sanctorum corpora et praecipue beatorum martyrum reliquias, ac si Christi membra sincerissime **39** honoranda, et basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca sancta divino cultui mancipata, affectu piissimo et devotione fidelissima adendas credimus. Si quis contra hanc sententiam venerit, non Christianus, sed Eunomianus et Vigilantianus ^e creditur.

CAPUT LXXIV.

Baptizatis tantum iter esse salutis credimus. **C** Nul- lum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam aeternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota baptismi sacramenta complentur. Baptizandus constitetur fidem suam coram sacerdote, et interrogatus respondet: hoc et martyr coram persecutore facit, qui et constitetur fidem suam, et interrogatus respondet. Ille post confessionem vel aspergitur aqua, vel intingitur; ^f martyr vero vel aspergitur sanguine, vel contingitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit Spiritum sanctum; hic ^g habitaculum efficitur Spiritus sancti, dum non est ipse qui loquitur, sed ^h Spiritus Patris qui loquitur in illo. Ille communicat eucharistiae in commemoratione mortis Domini; hic ipsi Christo commoritur. Ille constitetur se mundi actibus renuntiaturum; hic **D** ipsi renuntiat vitae. Illi peccata omnia dimittuntur; in isto exstinguuntur.

40 CAPUT LXXV.

In eucharistia non debet pura aqua offerri, ut quidam sobrietatis falluntur imagine, sed vinum cum

aqua mixtum; quia et vinum fuit in redemptionis nostrae mysterio, cum dixit: *Non bibam amalo de hoc genimine vitis* (Matth. xxvi, 29); et aqua mixtum, non quod post cenam dabatur, sed quod de latere ejus lancea perfosso aqua cum sanguine egressa (Joan. xix, 30, 31), vinum de vera ejus carnis vite cum aqua expressum ostenditur.

CAPUT LXXVI.

Bona est caro nostra, et valde bona, ut pite a bono solo Deo condita; et non est mala, ut volunt ⁱ Sethianus, et Ophianus, et Patricianus; nec mali causa, ut docuit Florianus; nec ex malo et bono compacta, ut Manichaeus blasphematur. Sed cum sit creatione bona, arbitrio ^j animae efficitur nobis vel bona vel mala, non immutatione substantiae, sed executionis mercede. Ipsa enim est quae stabit ante tribunal Christi, in quo perferat anima propria corporis prout gessit sive bonum sive malum (Cor. v, 10).

CAPUT LXXVII.

In resurrectione ex mortuis sexus forma non mutabitur, sed vir mortuus resurget in forma **41** viri, et femina in forma feminae, carens tamen sexu in hac vita conditione, non specie naturali, ne non sit vera resurrectio, si non id resurget quod cadit.

CAPUT LXXVIII.

^k Ante passionem et resurrectionem Domini, omnes animae sanctorum in inferno sub debito praevagationis Adae tenebantur, donec auctoritate Domini, per indebitam ejus mortem a servili conditione liberarentur.

CAPUT LXXIX.

Post ascensionem Domini ad caelos, omnium sanctorum animae cum Christo sunt, et exeuntes de corpore ad Christum vadunt ^l, exspectantes resurrectionem corporis sui, ut ad integram et perpetuam beatitudinem cum ipso pariter immutentur; sicut et peccatorum animae in inferno sub timore positae, exspectant resurrectionem sui corporis, ut cum ^m ipso diabolo ad poenam ⁿ detrudantur aeternam.

CAPUT LXXX.

Poenitentia aboleri peccata indubitanter credimus, etiamsi in ultimo vitae spiritali admissorum poeniteat, et publica lamentatione **42** peccata prodantur, quibus propositum Dei, quo decrevit salvare quod perierat (Luc. xix, 7), stat immobile; et ideo quia voluntas ejus non mutatur, sive emendatione vitae, si tempus conceditur, sive ^o supplicii confessione, si continuo vita exceditur, venia peccatorum fideliter praesumatur ab illo qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur a perditione poenitendo, et salvatus miseratione Domini vivat (Ezech. xix, 23; et xxxiii, 11).

^a Ms., *semel*.

^b Ms., *non*, pro *sed*.

^c Ms., *probatur*.

^d Nove dictum pro *in furorē versus*. Ita Vincentius Lirinensis de Haeres. cap. 5 ait: *Sese in furias precipitare*.

^e Ms., *habentur*.

^f Ita ms. Alii, *et hic vero*.

^g Ms., *locatorium*.

^h Ms., *Spiritus sanctus*, pro *Spiritus Patris*.

ⁱ Ms., *Thimoteani et Prisciani*.

^j Ms., *animi*.

^k Ita ms.

^l Ms. addit sicut scriptum est: *Justo:um animae in manu Dei su: t.*

^m Ita ms.

ⁿ Ms., *convertantur*.

^o Ms., *publica confessione*.

Si quis aliter de justissima Dei pietate sentit, non A Christianus sed Novatianus est.

CAPUT LXXXI.

Internas animæ cogitationes diabolus non videre certi sumus, sed motibus eas corporis ab illo et affectionum indicibus colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis solus ille novit ad quem dicitur: *Tu solus nosti corda filiorum hominum* (I Reg. viii, 40).

CAPUT LXXXII.

Non omnes malæ cogitationes nostræ semper diaboli instinctu excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrii motu emergunt. Bonæ autem cogitationes semper a Deo sunt.

CAPUT LXXXIII.

Dæmones per *ἐνέργειαν* non credimus substantialiter illabi animæ, sed ^b applicatione 43 et oppressione uniri. Illabi autem menti illi soli possibile est qui creavit: qui natura subsistens incorporeus, capabilis est suæ facturæ.

CAPUT LXXXIV.

Signa et prodigia et sanitates, etiam peccatores in nomine Domini facere, ab ipso Deo didicimus; et cum alios hac præsumptione juvent, sibi per ambitionem humanæ gloriæ nocent; quia gloriantur in dato falso, non meritis debito.

^a Dæmones per *ἐνέργειαν*. Ita ms.; alii, *energicam operationem*, male.

^b Ms., *inducit*.

CAPUT LXXXV.

Signis et prodigiis clarum posse fieri Christianum, non tamen sanctum, si intemperatis et asperis moribus agat; temperatis autem et placidis moribus etiam absque signorum efficacia, et sanctum, et perfectum, et Dei hominem fieri, recte credimus.

CAPUT LXXXVI.

Nullus sanctus et justus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse justus, vel sanctus, cum affectu teneat sanctitatem. Non enim naturæ humanæ viribus, sed propositi adjumento per Dei gratiam acquirimus sanctitatem. Et ideo veraciter se omnes sancti pronuntiant peccatores, quia in veritate habent 44 quod plangant; et si non reprehensione conscientie certe mobilitate et mutabilitate prævaricantur

B naturæ.

CAPUT LXXXVII.

Pascha, id est, dominicæ Resurrectionis solemunitas, ante transgressum vernalis æquinoctii, et ^c quartæ decimæ lunæ ^d perfectionem, non potest celebrari in eodem mense natæ.

CAPUT LXXXVIII.

Propter novos legislatores, qui ideo animam tantum ad imaginem Dei creatam dicunt, ut quia Deus incorporeus recte creditur, etiam incorporea anima esse credatur, libere constemur imaginem in æternitate, similitudinem in moribus inveniri.

^c Ms., *sexta decimæ*.

^d Ms., *initium*.

ELMENDORSTII NOTÆ

AD

LIBRUM DE DOGMATIBUS ECCLESIASTICIS.

97 [Gennadius] Ita rectissime libelli hujus auctorem indignant Walafridus Strabo, Algrus, Petrus Lombardus, Thomas de Aquino, Platina et ms. codex Florentinus, ut hujus rei oculatus testis, Fridericus Lindenbrogius, vir doctissimus, nobis indicium fecit.

[De ecclesiasticis dogmatibus] Id est, de ecclesiasticis placitis. Augustin. tom. IV, lib. 1 Quæst. Evangel., quæst. 11: *Dogmata sunt placita sectarum*. Diog. Laertius lib. iii in Platone, pag. 217: *δόγμα δὲ ἐκαστέρως καλεῖται, τὸ τε δοξαζόμενον καὶ ἡ δόξα αὐτῆ τούτων δὲ τὸ μὲν δοξαζόμενον, πρότασις ἐστίν, ἡ δὲ δόξα, ὑπόληψις*. Scripserunt autem et ante Gennadium de dogmatibus ecclesiasticis Musanus et Didymus Alexandrinus, quorum lucubratiunculæ cum ipsis perierunt. Hieronym. de *Viris illustribus*.

CAPUT PRIMUM.

Credimus unum esse Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum Exorditur a communi regula fidei, quam velut fundamentum omnibus hæresibus opponit. Nazianz. de Fide orat. 49. Socrates Histor. ecclesiast. lib. ii, cap. 25. Tertullian. de Virgin. velandis cap. 1. Guitmundus de Trinitate tom. IV Biblioth. Patrum. Augustinus Hipponensis Eccles. episcopus tom. III, de Fide et Symbolo cap. 1; de Tempore serm. 195 et 125. Joannes Damascenus de Fide

C orthodoxa lib. 1, cap. 8. Gregorius PP. in decretis part. 1, tit. 1. Athanasius in Exposit. fidei, fol. 394 et seq. Concilium Constantinopol. ii, cap. 7. Concil.

98 Toletanum 1, cap. 21. Concil. Toletan. iv, cap. 1. Concil. Lateranense, cap. 1. Isidorus Hispalensis de Officiis ecclesiasticis lib. ii, cap. 25. Auctor de Fide ad Petrum diaconum, cap. 1, apud Augustin. tom. III. Victor in Exposit. fidei tom. V Biblioth. Patrum, fol. 457. Fulgentius ad Trasimundum regem lib. iii, fol. 54. Ferrandus diaconus Parænet. ad Reginum, fol. 1895, in appendic. Biblioth. Patrum. Edictum Justiniani imp. de Fide, tom. I Juris Græco-Romani, fol. 521. Concil. Arelatense iii, cap. 1. Concil. Wormatiense, cap. 1. Rabanus Maurus de Institut. clericorum lib. ii, cap. 57. Gregor. Turonensis Histor. Francor. lib. 1, cap. 1.

[Unum esse Deum] *Unum esse Deum* dicit ideo, ne quis cum Trithemitis tres, vel cum paganis multicolis plures deos recipiat. Fulgentius episcopus Ruspensis in respons. ad Arianos fol. 30 et 33, ad Donatum fol. 91. Deuteron. vi, 4. Esaiæ xlii, 10; xlii, 8. II Corinth. viii, 6; ad Ephes. iv, 5; ad Timoth. i, ii, 5. Ignatius ad Philadelphens. epist. 5, cap. 23. Justinus Martyr in Exposit. fidei, fol. 292. Damascenus de Fide orthodoxa lib. 1, cap. 5. Cyrillus in Exposit. symboli Nicæni, fol. 204. Petrus Chryolog. in symbol. apostol. sermon. 60: *Unum Deum in Trinitate credit Christiana fides: scit Patrem, scit Filium, scit Spiritum sanctum*.